

Prof.dr Nedžad Bašić, redovni profesor, naučni savjetnik Evropskog defendologija centra Banja Luka

TIHA REHABILITACIJA FAŠIZMA

“Svijet se suočava s vremenom tame, s više moći i manje prava, više arogancije i manje pravde. Ovo će biti vremena otpora i napora da se svijetla održe upaljenima. Historija nije linearna - sastoji se od napretka i neuspjeha. Ali naša uloga kao građana, radnika i intelektualaca je da guramo historiju u pravom smjeru. **A pravi smjer je smjer dobre pravde i uključivanja svih**“. (Justice Luis Barroso Barroso, President of the Supreme Court of Brazil)

Pražnjenje demokracije

<

Sredinom 80-ih godina prošlog stoljeća neoliberalni kapitalizam iskazuje sve veću nemoć da odgovori na globalne izazove nastale iz znanstvenog i tehnološkog razvoja. Stvara se novi model globalne digitalne proizvodnje što nužno traži novu ideološku platformu i novi model organizacije političkih stranaka. Model „masovnih političkih stranaka“ preusmjerava se na model „kartelskih stranaka“. U ovom modelu etablirane političke stranke se dogovaraju jedna s drugom, koristeći državne resurse, kako bi osigurale svoj kolektivni opstanak i spriječile manje, vanjske stranke da dobiju na značaju. Efektivno „kartelske stranke“ postaju agenti države. Razvija se novi model stranačke organizacije i stranačke demokracije, koji prevazilazi tradicionalne modele stranačkog djelovanja. Novi model stranačke organizacije i demokracije pravi otklon od istinske konkurencije među političkim strankama i sve se više oslanja na državno finansiranje, regulaciju i infrastrukturu („stranačka država“). Stranačka konkurencija se pomjera ka osiguranju pristupa državnim resursima, što dovodi do „ispražnjenja“ tradicionalne stranačke demokracije i smanjenog ideološkog izbora za birače, što predstavlja izazov istinskom demokratskom takmičenju. Strukture i podstrukture stranačke demokratije erodiraju. Pada stopa članstva u svim strankama. Pada i stopa učešća stanovništva u izborima i na referendumima odlučivanja. Demobilizacija birača postaje trajna činjenica u razvijenim kapitalističkim demokratijama. U procesu demobilizacije birača kontrola nad političkim donošenjem odluka sve više ostaje izvan dohvata običnog građanina/birača. To demokraciju lišava volje građana, što čini demokraciju bez

demosa. To vodi u ružiranje koncepta suvereniteta naroda. Narod više nije suveren. Odluke donose oni koji nisu izravno izabrani od naroda i to gura u sve veću ravnodušnost birače prema politici i demokraciji a time i u političko nepovjerenje prema političkim strankama. To labavljenje unutarnje strukturne kohezivnosti političkih stranka učinilo je političare više slodnim da se direktno obraćaju narodu mimo okvira stranačke institucionalne strukture. To je značajno podstaklo direktnu komunikaciju između političara i naroda, što je vodilo ubrzanom stvaranju opće klime koja je pogodovala brzom razvoju populizma.

Legitimizacija nasilja

Parlamenti postaju sve manje efikasni. Vlade ne mogu formirati većinu. Politika postaje previše fragmentirana. Autoritarne desničarske populističke stranke odbacuju demokraciju, smatrajući je ljevičarskim i stranim uplitanjem. Efikasno koriste ekonomski i politički kaos i efektno atraktivaju podršku naroda putem masovnih medija i javnih skupova. Vještačka inteligencija omogućava pojavu brojnih kvazi akademskih analitičara koji svojim nestvarnim, deskriptivnim hipotetičkim i neutemeljenim stavovima unose opći nered i nepovjerenje u akademsku zajednicu, sa čime se sve više gubi distanca između objektivne i subjektivne istine. Nacionalističke autoritarne stranke i njihove vođe poigravaju se strahovima, nadama i idealima čovjeka, koristeći romantiziranu retoriku i ideologiju hraneći naciju pustim željama i idealima koristeći skepticizam rascjepljenog društva kako bi uskladili želje zajednice sa njihovom agendom općeg haosa. Unutarnja delegitimizacija demokratskih institucija, podsticanje korupcije, slabljenje ustavne kontrole destabilizacijom javnih funkcija, podsticanje nacionalizma, rasizma i ksenofobije, rastezanje granica prihvatljivosti autoritarnog političkog diskursa za javno mnijenje (Overtonov prozor), kroz moralizaciju ekstremnih stavova rasno motivirane politike azila, masovne deportacije, te promoviranjem rasističke teorije „zamjene identiteta“, stvara se autoritarni okvir „legitimne dozvole za nasilje“, kao temelja razaranja demokracije. Bira se strategija nasilnog djelovanja iza demokratskih zastora kroz javno distanciranje od nasilja, dok se istovremeno uspostavlja atmosfera straha i podjela iza privida demokracije. Kroz radikalizaciju i erodiranje demokratskih normi podstiču se ekonomski, rasni, vjerski i identitski raskol čime se otvara neizvjesnost, stvara strah i ksenofobija, što normalizira agresiju i nestabilnost u političkoj sferi. Društvo se tiho priprema za uvođenje metoda velike državne represije. Autoritarni populizam polako delegitimizira demokratske institucije,

negira demokratske principe podjele vlasti i jednakosti pred zakonom, što direktno vodi u negiranje ustavno pravne strukture države i opstruiranje funkcioniranja demokratskog sistema.

Autokratski legalizam

Kada su u opoziciji, autoritarne populističke stranke koriste taktike odugovlačenja (opstrukcija rada parlamenta, napuštanje sjednica kako bi spriječili kvorum i korištenje proceduralnih pravila za odgađanje ili blokiranje rada parlamenta) da bi tako namjerno izazvale disfunkciju sistema kako bi se demonstrirala neefikasnosti demokratskih institucija i time uvjerilo biračko tijelo u nužnost propadanja sistema demokracije i u prednosti efikasnosti autoritarnog sistema. Mnoge aktivnosti autoritarnih populista izbjegavaju transparentnost i duh zakona sa čime slabe pravni autoritet i legitimnost pravnih institucija slabeći time povjerenje građana u legitimnost države i demokracije. Poenta je na uništenju, a ne na unaprijedjenju ustavnog sistema. Kada osvoje parlament i preuzmu kontrolu nad vladom, autoritarni populisti aktivno uvode „autokratski legalizam“ kao metodu (taktiku) borbe protiv demokracije. Politička i pravna konsolidacija autokracije oblikuje se kroz popunjavanje ustavnih sudova stranačkim lojalistima, preoblikovanjem izbornih okruga radi osiguranja sopstvene prednosti i pooštavanjem kontrole nad medijima, univerzitetima i kulturnim institucijama. Metodom „autokratskog legalizma“ slabi se legitimnost demokracije i stvara se uvjerenje građana da je demokracija kao sistem trajno manjkava i kao takva neprihvatljiva i krajnje štetna. Kombiniranjem demokratskih institucija sa autokratskom praksom sve čvršće se uvjeravaju birači da je demokracija korumpiran sistem vrijednosti, što vodi u pasivizaciju građanstva u otporu prema autoritarnim populistima. Kada građani izgube vjeru u integritet demokratskih institucija, postaju podložniji populističkim narativima koji demokraciju osuđuju kao nepopravljivo manjkavu. Traži se zamjena profesionalne administracije, sudskih službenika, policije i tužilaštva sa lojalistima koji su spremni da vode politički motivisane procese. Autoritarni režimi ne prežu od angažiranja vojske za domaće represije u cilju nasilnog rastjerivanja mirnih demonstranata, promjene zakonodavne legislature, kako bi se kriminalizirala svaka pobuna stanovništva protiv autoritarnе politike. Demontiranje sistema državnih službi, vladinih agencije i smjenjivanja državnih službenika i sudija, kako bi se na te pozicije doveli lojaliste i time potkopala institucionalna kontrola izvršne vlasti, suspendirala autonomnost djelovanja pravosuđa i policije, samo je dio plana autoritarnih režima i pokreta za rehabilitaciju fašizma.

Politika neprijateljstva

Obezbjedujući pasivizaciju biračkog tijela prema demokratskom sistemu vrijednosti, autoritarni populizam bez većih napora uspijeva u ustavno-pravni sistem uvesti „politiku neprijateljstva“ kojom se polarizira društvo i degradiraju demokratske institucije sa čime se isključuje svaka mogućnost kooperacije sa legalnim opozicionim demokratskim snagama u parlamentu.